

Uchwała z dnia 19 listopada 2010 r., III CZP 97/10

Sędzia SN Jacek Gudowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Marta Romańska

Sędzia SA Jan Kremer

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku Marii S., Iwony S. i Mariusza S. przy uczestnictwie Leszka K. i Krystyny K. o rozgraniczenie, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 19 listopada 2010 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Lublinie postanowieniem z dnia 22 lipca 2010 r.:

"Czy w sprawie o rozgraniczenie nieruchomości sąd drugiej instancji związany jest zakresem zaskarżenia wskazanym w apelacji, jeżeli zakres ten odnosi się jedynie do rozstrzygnięcia o rozgraniczeniu nieruchomości tylko na pewnym odcinku granicy, będącej przedmiotem całego rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji?"

podjął uchwałę:

W sprawie o rozgraniczenie nieruchomości sąd drugiej instancji nie jest związany wskazanym w apelacji zakresem zaskarżenia, obejmującym tylko fragment granicy, która była przedmiotem rozgraniczenia.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 30 kwietnia 2009 r. Sąd Rejonowy w Lublinie rozgraniczył nieruchomość objętą księgą wieczystą nr 104266, składającą się m.in. z działki nr 180, będącą własnością Tadeusza S., oraz nieruchomość objętą księgą wieczystą nr 126818, składającą się m.in. z działek nr 109 i 132, stanowiącą własność Tadeusza i Marii małżonków S., z nieruchomością objętą księgą wieczystą nr 26410, w skład której wchodzi m.in. działki nr 181, 110 i 133, stanowiącą własność uczestnika Leszka K. – wszystkie nieruchomości położone w S.W., w gminie B. Ustalił granicę między wskazanymi nieruchomościami na

podstawie opinii biegłego geodety, odwołując się do sporządzonego przez niego projektu oraz do nakreślonej przez niego linii czerwonej oraz zaznaczonych punktów granicznych.

Apelację złożyli wnioskodawcy, zaskarżając postanowienie Sądu pierwszej instancji w części dotyczącej rozgraniczenia działek nr 180 i 181, z tym że „zaskarżeniem objęte jest ustalenie granicy jedynie na odcinku od pasa drogowego oznaczonego pkt 191, 190 do 188”. Wnieśli o zmianę orzeczenia Sądu Rejonowego w zaskarżonej części przez ustalenie granicy „według linii koloru niebieskiego”.

Rozpoznając apelację, Sąd Okręgowy powziął poważne wątpliwości, którym dał wyraz w zagadnieniu prawnym przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istota tzw. postanowień niepodzielnych (integralnych), podejmowanych w postępowaniu nieprocesowym, polega na tym, że – ze względu na charakter orzeczenia oraz wymagania wypływające z prawa materialnego – dotyczą całości przedmiotu sprawy; poszczególne rozstrzygnięcia są ze sobą tak ściśle powiązane oraz wzajemnie uzależnione i uwarunkowane, że niedopuszczalne jest orzekanie o nich odrębnie ani – już po wydaniu orzeczenia – częściowe uprawomocnianie. Typowym przykładem takich postanowień są orzeczenia co do istoty sprawy wydawane w sprawach o zniesienie współwłasności, dział spadku oraz podział majątku wspólnego między małżonkami po ustaniu wspólności majątkowej (por. np. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 1977 r., III CZP 7/77, OSNCP 1977, nr 11, poz. 205 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 września 1999 r., I CKN 379/98, OSNC 2000, nr 3, poz. 59).

Jedną z istotnych konsekwencji niepodzielności orzeczeń jest modyfikacja reguł ich zaskarżania; przyjmuje się w szczególności, że apelacja wymierzona przeciwko części postanowienia jest traktowana jako skierowana przeciwko całemu orzeczeniu, co w praktyce oznacza, iż sąd drugiej instancji może wyjść poza granice wskazane w środku odwoławczym (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2009 r., III CZP 83/09, OSNC 2010, nr 5, poz. 69). Może także, jeżeli przedmiot zaskarżenia pozostaje w nierozzerwalnym związku z inną częścią lub całością orzeczenia, uchylić je na niekorzyść skarżącego (por. np. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 29 sierpnia 1961 r., 1 CZ 91/61, OSN 1962, nr 4, poz. 143 i z dnia 7 listopada 1964 r., III CR 294/64, OSNCP 1965, nr 7-8, poz. 130,

postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 1997 r., I CKN 57/97, OSNC 1997, nr 11 poz. 166, oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 1977 r., III CZP 7/77). W konsekwencji tylko wyjątkowo, gdy jest oczywiste, że uchylenie określonego rozstrzygnięcia zawartego w orzeczeniu działowym nie może mieć wpływu na zasadnicze rozstrzygnięcie o samym podziale, możliwe jest uchylenie postanowienia tylko w części zaskarżonej (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 maja 2008 r., III CZP 26/08, OSNC 2009, nr 6, poz. 90).

Oceny, czy cechą niepodzielności – i w jakim zakresie – można przypisać także postanowieniu o rozgraniczeniu nieruchomości, zależy od oceny charakteru tego postanowienia. Zgodnie z art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. – Prawo geodezyjne i kartograficzne (jedn. tekst: Dz.U. z 2010 r. Nr 193, poz. 1287 ze zm. – dalej: „Pr.g.k.”) w związku z art. 152 i 153 k.c., rozgraniczenie nieruchomości ma na celu ustalenie przebiegu ich granic według określonych kryteriów, przy czym rozgraniczeniu podlegają, w miarę potrzeby, wszystkie albo niektóre granice określonej nieruchomości z przyległymi nieruchomościami lub innymi gruntami. Zakres rozgraniczenia, tj. granice, które mają być w postępowaniu rozgraniczeniowym ustalone, jest określany przez wnioskodawcę, przy czym w postępowaniu przed sądem zależy także od zakresu objętego przekazaniem sprawy (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 29 grudnia 1948 r., Lu.C. 581/48, "Przeгляд Notarialny" 1949, nr 9-10, s. 346, oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 4 sierpnia 1999 r., II CKN 548/08, OSNC 2000, nr 2, poz. 40 i z dnia 16 sierpnia 1999 r., III CKN 323/98, nie publ.).

Rozgraniczenie polega na określeniu (wznowieniu) położenia punktów i linii granicznych, a następnie utrwaleniu ich znakami granicznymi na gruncie (stabilizacji) oraz sporządzeniu odpowiednich dokumentów (operatów rozgraniczeniowych, obejmujących dokumentację rozgraniczeniową i techniczną). W postępowaniu przed sądem do tych dokumentów należą także opinie biegłych geodetów, którzy wielokrotnie – na skutek zaognionych sporów granicznych i rozbieżnych żądań uczestników – sporządzają projekt przebiegu granicy w kilku wariantach. Następnie sąd, kierując się przesłankami określonymi w art. 153 k.c. oraz wynikami postępowania dowodowego, wytycza granicę według wybranego wariantu oraz konkretnych punktów i linii, oznaczanych różnymi kolorami oraz literami lub cyframi; opinia biegłego geodety, do której sąd się odwołuje, jest wówczas składnikiem orzeczenia.

Nie ulega wątpliwości, że rozstrzygnięcie o przebiegu granicy między określonymi nieruchomościami, na oznaczonym odcinku lub ciągu odcinków, jest niepodzielne zarówno w tym sensie, że wyznaczona linia (prosta lub łamana) musi mieć punkty wspólne tworzące jej ciągłość, jak i w tym znaczeniu, że nie może być podważana w środku odwoławczym tylko w części, na wybranym fragmencie, w izolacji od reszty granicy. W związku z tym należy uznać, że zaskarżenie postanowienia o rozgraniczeniu obejmujące tylko fragment granicy między konkretnymi nieruchomościami, która była przedmiotem orzeczenia, oznacza zakwestionowanie tej granicy w całości. W przeciwnym razie, przy ścisłym związaniu zakresem zaskarżenia, uwzględnienie apelacji przez ustalenie granicy na „zaskarżonym” odcinku w inny sposób, według innego wariantu przedstawionego przez biegłego geodetę i przez oparcie orzeczenia na innej przesłance rozgraniczenia przewidzianej art. 153 k.c., mogłoby spowodować oderwanie tego odcinka granicy od reszty linii granicznej i pozbawienie go punktów styčných z tą linią. Doprowadziłoby to do podważenia celu i sensu rozgraniczenia, jak też uniemożliwiłoby wykonanie orzeczenia, należy bowiem pamiętać, że – pełniąc funkcje wieczystoksięgowe i ewidencyjne (por. art. 37 ust. 2 Pr.g.k.) – jest ono także tytułem egzekucyjnym podlegającym zaopatrzeniu w klauzulę wykonalności (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 czerwca 1972 r., III CRN 115/72, OSNCP 1973, nr 2, poz. 34, oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 1968 r., III CZP 102/69, OSNCP 1969, nr 9, poz. 155 i z dnia 18 września 1989 r., III CZP 79/89, OSNCP 1990, nr 7-8, poz. 95; por. także art. 36 Pr.g.k.).

Na uboczu należy zastrzec, że poczynione uwagi dotyczące zaskarżania orzeczeń tylko w odniesieniu do fragmentu granicy nie obejmują przypadków, w których orzeczono o rozgraniczeniu jednej nieruchomości z kilkoma innymi nieruchomościami. W takiej sytuacji, zbliżonej do kumulacji żądań, uczestnicy mogą wnieść apelację tylko w odniesieniu do tej granicy, która dotyczy określonych nieruchomości, nie zaskarżając ustalonych granic w pozostałej części; związanie sądu drugiej instancji wskazanym w apelacji zakresem zaskarżenia nie doznaje wówczas jakichkolwiek modyfikacji.

W konsekwencji orzeczono, jak w uchwale.